

Teremtés fél kézzel

Profán és nosztalgikus mítoszteremtő, akinek a komplexusa a múltja, és a múltja a komplexusa. Csak a múltban tud jelen lenni. És csak akkor övé a pillanat, ha elmerülhet a múltban. Bereményi Géza fordított kísértet. Nem a múltból settenkedik elő a jelenbe, hanem a jelenből jár haza a múltba. S ha útnak indul, örül, hogy a nyomasztó mostban kényszerűen és kényszeredetten viselt szellemgúnyját, a fehér leplet végre sutba dobhatja. A jövő még kevésbé érdekli. Csak a visszatekintés ad neki erőt. Minden energiája a múlt tárlóiban halmozódik fel. Legnagyobb élvezete az emlékezés kínja. Elmondhatatlanul fáj a visszahozhatatlan, de földöntúli öröm, hogy művészi eszközeivel mégis újra átélheti és átélhetővé teszi, ami elveszett. Bereményi összes dalszövege, forgatókönyve, filmje, színdarabja szinte kivétel nélkül a múltba varázsolja vissza az embert, s minduntalan, amikor belefeledkeztem egy-egy művébe, vagy számos dalszövegét hallgattam meg Cseh Tamás előadásában, a mámoros utazások végül olyan fullasztó émelységbe toroklottak, hogy csak egyet kívántam: hadd bukjak fel a kavargó tegnaptól a ma felszínére, hogy végre levegőhöz jussak. Bereményi fortélyja, hogy saját komplexusát átplántálja másokba. Másokat is pillanatok alatt mélabús kísértetté tesz, hogy számukra is örök kárhozzát legyen a jelen, és egyetlen nagyszabású megváltási kísérlet a múlt.

Úgyhogy semmi meglepő nincsen abban, hogy új regényével is a múltat veszi célba. De most már megfáradt szemfényvesztő gyanánt hanyag eleganciával. Köntörfalazás nélkül kimondja az 55. oldalon, hogy miről van szó: „Elhatározta, nem pöcsöl... Hirtelesen, minden előzetes feltevés, elhatározás nélkül Dobrovics a teg-

napban találta magát azon a tavaszon. Mint aki elszőkött a saját életéből.” Aztán egy oldallal később: „Mind messzibbre nyúltak vissza a jelenlét okai. Ez már betegség volt, igen.” Majd az 59. oldalon pontos meghatározását adja e „beteges” kísértetlétnek, ily módon:

– Mi van ideírva?

– Itt? Ez az ön szerepe az ügymenetben. Ez ön.

– Ennek vagyok nyilvánítva?

A férfi ismét félni kezdett.

– Most mit akar?

Mindeddig Dobrovicsot még sosem határozták meg ilyen pontosan, úgy érezte.

– Hogy mi vagyok én?

– Pedig szabályos. Ön „rosszhiszemű, jogcím nélküli ottmaradó”. De csak holnapig. Ha aláveti magát az eljárásnak, már nem lesz az.

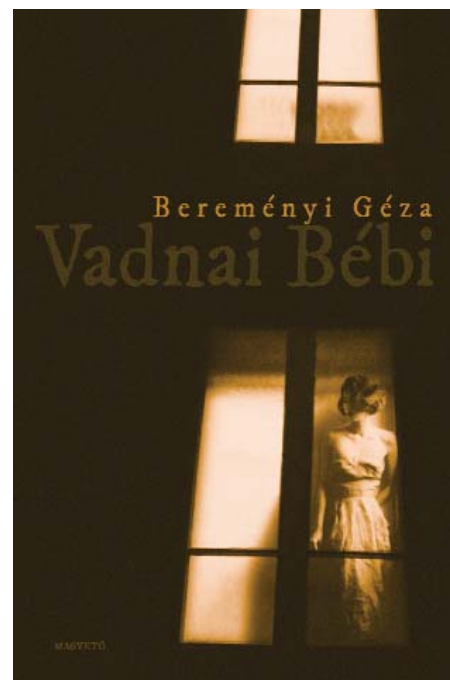
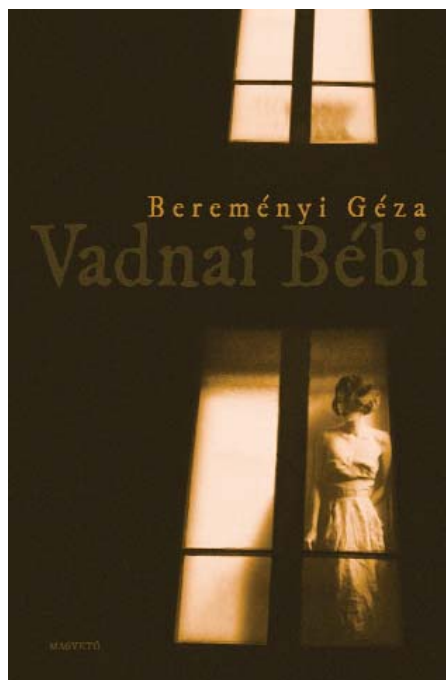
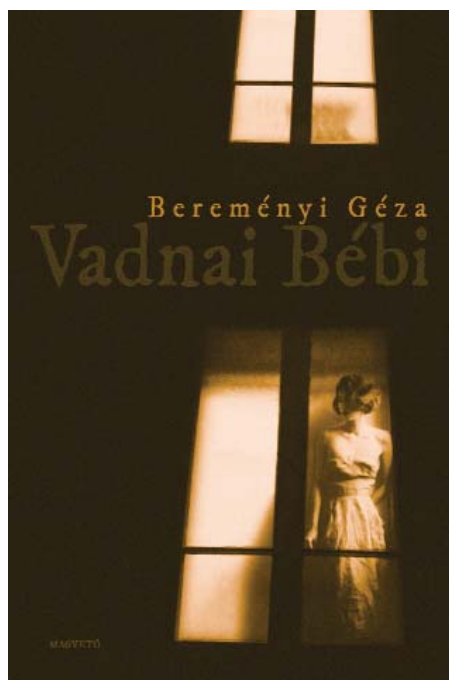
– De – mondta Dobrovics. – Az vagyok. Az is leszek. És köszönöm.

Felpattant és fel is írta magának ánégyes papírára: „rosszhiszemű, jogcím nélküli ottmaradó”. Kedvtelve nézte, tudta, melyik megillető helyre beszúrandó a kéziratában.

Félelmében felállt az államhivatalnok is.

– Tudja, nekem fontos, hogy minek tekintsem magamat – nyugtatta Dobrovics. – Rosszhiszemű, jogcím nélküli ottmaradó. Ön volt az, aki ezt kitalálta? Nem? Kár. És még egyszer köszönöm.

Rázta a vonakodó kezét.

A jelenben lenni törvénytelen, csak a múlt legális. Ám a múltat és letűnt figuráit késlekedés nélkül meg kell teremteni. Bereményinek ez már rutinból megy. Csak úgy fél kézzel meggyúrja a regény szereplőit, így Dobrovicsot, becenevén Mohót, legjobb barátját Doxát, első mesterét, Ajvázt, a „törzs” többi tagját és persze a címszereplőt is, Vadnai Bébit, Doxa édesanyját, aki fiatalkorában tündöklő szépség volt, és minden férfit levett a lábáról. Néhány legyintés a varázspálcával, és a múlt díszletei is néhány pillanat alatt készen állnak. Amikor a regény elején jártam, és éppen arról ír Bereményi, hogy ez a különc fiatalokból álló társaság, a „törzs”, amely a hetvenes években az ellenállás menedéke volt, és ahol egy titkos tolvajnyelvet beszéltek, s miközben a teremtés huzata súvított a fülembé, kedves tájfutótársamtól sms-t kaptam. Épp a 71. oldalon tartottam, amikor Zoli a következőt üzenete nekem: „Bekapok egy levést.” Így, elvétett és feleslegesnek tűnő ékezettel. Pont mintha a törzs egyik tagja mondta volna, annyira tökéletes a stilisztikai egyezés. Füst Milán úgy vélte, hogy a realitást élesen külön kell választani a művésztől. Pedig a művészet ereje némelykor abban is megnyilvánul, hogy a fikció keveredik a valósággal, sőt az ember annyira belemerülhet egy műbe, hogy a mű kivetülését látja maga körül.

Ám az első harmad után a regény mágiája rohamosan veszttet erejéből. Eleinte teljesen evidensnek vettem Vadnai Bébit, aztán egyre nagyobb hiányérzet alakult ki bennem őt illetően. Bereményi alig jeleníti meg, alig láttatja. Rájöttem, azt sem tudom, hogy néz ki. Alig beszélteti. S ha beszélteti, akkor is kurta mondatokat ad a szájába, úgyszólván férfias szűkszavúsággal, katonásan beszél. És a többi szereplővel sem sokkal különb az író eljárásmódja. Dobrovics, a főszereplő is egyre inkább háttérbe szorul. Aki viszont előtérbe kerül, és teljes uralomra jut, az a 19. századi hagyományos prózaformának megfelelően a mindenható elbeszélő. A narrátor jelenléte válik egyre erőteljesebbé, egyúttal mind bosszantóbbá. Persze ezt az érzést könnyen lehet egyéni ízlésem számlájára írni, hiszen nyilván számos olyan olvasó is van, akit nem zavar a mindentudó mesélő tolvákó jelenléte. Szerintem Bereményi túlságosan rátelepedett a szereplőkre és a jelenetekre, mint amikor az összecukható székében ülő rendező háttámláján a jól kiolvasható vezetéknevével folyton belelóg a jelenetekbe. A másik problémám a regény hajtóerejével és a múlt szívóhatásával van, mármint azzal,

hogy ezek egy idő után kifulladásnak. Dobrovics azt próbálja kinyomozni, hogy barátjának, Doxának ki lehet az édesapja. Az is felmerül, hogy ők esetleg testvérek, vagy legalábbis unokatestvérek. Vadnai Bébi azonban nem akar színt vallani hosszú évtizedek után sem. Úgyhogy nem derül ki, hogy ki az apa, de az sem derül ki, hogy Vadnai Bébi miért titkolózik megtört öregasszonyként is. A szomorú az, hogy ha kiderült volna, hogy ki az apa, annak sem lenne túl nagy jelentősége. Megfáradt olvasóként nem tehetek mást, mint hogy megvonom a vállam. Viszont fény derül arra, hogy ami a való életben rejtélyes talány és örök spekulációk tárgya, jelen esetben egy apa nem ismert kiléte, az egy műalkotásban önmagában teljesen közömbös. Egy másik zavaró momentum, amely szintén kételyt kelt bennem, Vadnai Bébi fiatalkori viselkedése. Bébi ugyanis a kórházban, a körülményekkel mit sem törődve úgy hajt rá Szemzőre, az orvosra az 1940-es években, egy konvencionális korban, mint egy mai tinilány egy fiúra a bárpulznál. Aztán ez a gyönyörű nő nem annyira amazonként, mint inkább amorózóként üldözi szerelmével választottját, én legalábbis semmi nőieset nem éreztem szilaj ostromaiban. Ráadásul nőietlen gátlástalansága olyan fokú, hogy az sem érdekli, hogy Szemzőnek jegyese van, akit a férfi nagyon szeret. Persze, tudom, mivel Bereményi interjúkban elmondta, hogy a regény igaz történetre épül, egyik hajdani barátjának édesanyja mesélte el neki az életét egy sötétedésbe nyúló délután, ennek ellenére az a benyomásom, hogy ami az életben valóban megtörtént, az egy regényben nem feltétlenül hiteles. Például ha Vadnai Bébi viselkedéséből következne valami, vagy lenne magyarázata, akkor érdekessé válhatna a lény. De így önmagában nem sokat lehet kezdeni az életével. Ugyanígy zavaró Szemző öngyilkosságának leírása is. Bereményi egyetlen mondatral intézi el. Előzmény semmi, és amit meg lehetett tudni a férfiről, abból ez a hirtelen tett nem következik. Nem tagadom, az „így történt, és kész” minimalizmusának megvan a maga létjogosultsága, de ha az író azt sem ábrázolja, hogy egy ilyen tragédia milyen hullámokat vet a címszereplőben, akkor az olvasó lelkében sem történhet semmi. A regény befejezése pedig egészen lesújtó, mármint esztétikailag. Bő egy oldalnyi halandzsa. Vagy a legtökéletesebb tolvajnyelv, amit már nem értek?

Berményi Géza: *Vadnai Bébi*
Magvető Kiadó, 2013, 294 oldal, 2990 Ft

ORAVECZ PÉTER – OKTÓBER 16.
MUSZKA SÁNDOR – NOVEMBER 20.
CSUKÁS ISTVÁN – DECEMBER 18.
SZENTMÁRTONI JÁNOS – JANUÁR 15.
SZÁLINGER BALÁZS – FEBRUÁR 19.
KISS JUDIT ÁGNES – MÁRCIUS 19.
BEREMÉNYI GÉZA – ÁPRILIS 16.
LACKFI JÁNOS – MÁJUS 21.

Verseik szódával!
Új évad a Nemzeti Színházban

www.koltokmaskepp.hu

Mi MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG kultúrvonal produkciós iroda NEMZETI SZÍNHÁZ